

prof. dr hab. Ewa Kutryś
emerytowany pedagog Wydziału Reżyserii Dramatu
Akademii Sztuk Teatralnych
im. St. Wyspiańskiego w Krakowie

Kraków, 7.12.2023 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej „*Nowe radio, a w nim Cicho, cichutko*”, sporządzona w związku z postępowaniem o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk teatralnych i filmowych mgr Krzysztofa Kiczka.

Zapoznając się z dorobkiem i przedstawionym kwestionariuszem osobowym, można odnieść wrażenie, że mgr Krzysztof Kiczek rozplanował precyzyjnie swą drogę twórczą i zgromadził wszelkie doświadczenia zawodowe, by zmierzać ku wyznaczonemu celowi, jakim jest uzyskanie stopienia doktora w wybranej przez siebie dziedzinie sztuki. Studiując na Uniwersytecie Śląskim, na kierunku filologia polska, wybrał jako specjalizację *komunikację społeczną* i to dało mu chyba rozpęd do dalszych wyborów zawodowych. Po ukończeniu tych studiów w roku 2011 uzupełniał swoje wykształcenie o studium realizacji dźwięku i rozpoczął etatową pracę zawodową w katowickim oddziale Polskiego Radia, z którym jeszcze będąc studentem współpracował. Jego aktywność zawodowa w pracy radiowej przejawiała się wtedy w wielu aspektach: próbował swych sił jako autor adaptacji, reżyser, realizator nagrań czy udźwiękowienia, zajmując się także oprawą muzyczną, miksem, masteringiem i produkcją. Doświadczenia te z całą pewnością stały się mocnym fundamentem jego drogi zawodowej i odważnych decyzji w dalszych wyborach artystycznych. Dały mu też pewno asumpt do pracy pedagogicznej w Szkole Aktorskiej Teatru Śląskiego w latach 2015-2017, którą od roku 2020 kontynuuje do dziś w Szkole Filmowej Uniwersytetu Śląskiego. Jeśli ta droga zawodowa nie jest świadomym wyborem tylko wypadkową szczęśliwych przypadków w życiu zawodowym mgr Krzysztofa Kiczka to trzeba stwierdzić, że jest szczęściarzem.

Przedstawiona praca pisemna wraz z załączonym na nośniku dziełem radiowym – audiospektaklem - stanowi podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora. Z załączonej dokumentacji nie wynika, by mgr Krzysztof Kiczek ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora. Śledząc przebieg dokonań twórczych doktoranta wyraźnie widać, że najistotniejsze są dla niego radiowe projekty artystyczne, dla których szukał i szuka ciągle nowych, własnych form. Dokumentuje to przedstawiona dysertacja doktorska, poświęcona

wybranemu dziełu, jakim jest zrealizowanie przez mgr Kiczka spektaklu radiowego „Cicho, cichutko”, opartego o prozę Ignacego Karpowicza pod tym samym tytułem. Utwór ten – dzieło - stanowiące integralną część przedstawionej rozprawy doktorskiej, jest nagrany jako audiobook istniejący w obiegu społecznym, dostępny dla szerokiego odbioru. Już sam wybór przez doktoranta tej szczególnej artystycznie literatury stanowi o wartości załączonej pracy. Mgr Kiczek już po raz trzeci realizował swój radiowy projekt w oparciu o utwory Ignacego Karpowicza i przedstawione dzieło pokazuje jak istotny jest związek jego twórczej pracy z rozumieniem, słyszeniem i szacunkiem do autora wybranego tekstu. Przy czym przedstawiony nam w ramach tego postępowania radiowy spektakl Krzysztofa Kiczka nie jest przełożeniem tekstu Karpowicza na radiowe medium metodą określaną skrótowo 1:1 – literacki tekst Karpowicza stał się trampoliną do powstania w pełni autorskiego dzieła radiowego, gdzie słowo stało się ciałem i zyskało (lub nie straciło) duszę. Już sama adaptacja daje dowód kreatywności doktoranta, bowiem dialogów w powieści Karpowicza jest niewiele, a dla słuchacza dialogi są nośnikiem emocji, dynamiki, życia, prawdziwości osób/postaci, sprawiają, że przestrzeń słyszalna oddycha. Mgr Kiczek zajął się więc monologami z powieści, które mieszał, rwał i umieszczał w nowych kontekstach sytuacyjnych, czasowych i przestrzennych; żaden z tych ujętych w jego audio-adaptacji monologów nie jest kierowany do siebie tylko zawsze ku komuś, zawsze ma jakiegoś adresata. To stało się podstawowym elementem dramaturgicznym jego pracy; w tak zaprojektowaną rzeczywistość aktorzy mogli wnieść swoje indywidualne emocje, napięcia, improwizacyjne impulsy, które zagęszczały tę ludzką rzeczywistość i czyniły ją prawdziwszą. Ten etap przygotowania aktorów do podjęcia innych – nieoczywistych – zadań mgr Kiczek opisuje w pracy pisemnej dokładnie dając świadectwo swoich umiejętności pracy z aktorami zarówno przed nagraniami jak i w trakcie ich nagrywania w naturalnej przestrzeni akustycznej, gdzie mierzyć musieli się z dodatkowymi wyzwaniami. Warto odnieść się tu do pojęcia, które doktorant przywołuje w swej dysertacji kilkakrotnie i które zostawiło ślad także w jego radiowym spektaklu. Jest to pojęcie prawdy/prawdziwości, które wydaje się niesłychanie ważne w jego pracy twórczej. Mgr Kiczek pisze o prawdzie aktora w kilku aspektach; nie tylko powołując się na metodę K. Stanislawskiego, ale także w osobistej relacji aktor - reżyser, gdy ten ostatni próbuje rozpoznać prywatne predylekcje aktora, mogące mieć znaczenie w pracy nad rolą. Pisze też, że montaż (czyli czynność uważana za techniczną podczas etapu postprodukcji dzieła) jest nośnikiem prawdy i podkreśla w swej pracy iż montaż scen potraktował w „Cicho, cichutko”

jako główną część artystyczną całego procesu montażu. Pisze też o prawdzie życia, prawdzie sytuacji, prawdzie muzyki i w gąszczu tych sformułowań i opisów technicznych aspektów realizacji jego dzieła /spektaklu dźwiękowego w radiu/ ujawnia własną prawdę twórcy świadomego rzemiosła i świadomego kreowania własnego świata w zaplanowanym dziele. Przy czym istotne jest, że te stany i pojęcia z zakresu raczej twórczych intuicji potrafi celnie nazwać i konkretnie opisać. Dowodem mogą być przykładowo załączone w dysertacji fragmenty scenariusza doktoranta, które demonstrują jego metodę pracy nad tekstem; umiejętność wnikliwej analizy każdego słowa, słyszenia tekstu, który w radiowym medium tworzy przecież gęstą i wielopoziomową czasoprzestrzeń znaczeń, ludzi, emocji, życia. Trudno byłoby tu wymienić wszystkie sposoby artystycznych i technicznych działań mgr Kiczka, które stanowią o wartości uzyskanego efektu, ale najkrócej można określić jego artystyczną sprawczość jako znalezienie dla tej realizacji idealnego gestu reżysersko – dramaturgicznego, dzięki któremu powstała ta pulsująca życiem rzeczywistość przekazywana odbiorcy przez radiowe medium.

Znalezienie złotego środka, dzięki któremu można mówić o pracy jako o twórczości, jest w dziedzinie sztuki tajemniczym procesem niełatwym do uchwycenia i do opisania. A przedstawiona przez mgr Krzysztofa Kiczka dysertacja doktorska „ Nowe radio a w nim „Cicho, cichutko” stanowi zapis głębokiego i rozciągniętego w czasie procesu twórczego, a także wykładnię jego różnorodnych doświadczeń zawodowych i artystycznych oraz ujawnia jego skrzynkę narzędziową, czyli techniczne umiejętności wykorzystywane w pracy nad dziełem. Praca ta – jak pisze w załączonym streszczeniu mgr Kiczek – „to zapis badania fenomenu platform streamingowych (kolportujących treści audialne), nazywanych przez autora *nowym radiem*. Omówiono w niej również proces powstawania *Cicho, cichutko* – utworu będącego egzemplifikacją i artystycznym desygnatem działu *nowego radia*, jakim jest *literatura w formie audio*.”

Układ przedstawionej obszernej rozprawy doktorskiej (liczącej 244 strony) ma swoją przejrzystą strukturę: praca, poprzedzona spisem treści, składa się ze wstępu, przedstawiającego motywacje twórcze, założenia artystyczne i „tezy badawcze” oraz dwóch wyodrębnionych i opatrzonych tytułami części, co stanowi o jej kompozycyjnej wartości i ułatwia czytanie. Te dwie rozbudowane części stanowią wyraźne filary, na których opiera się zapis procesu badawczego, jaki ujawnia nam doktorant. Część I , nazwana rozważaniami o

radiu, najogólniej przybliży czytelnikowi zagadnienia związane z ewolucją radia jako instytucji i medium, szkicuje problemy definicyjne niezbędne w dalszych rozważaniach doktoranta, sygnalizuje problemy dotyczące rynku czytelniczego dla literatury w formie audio i jej sprzedaży jako produktu na rynku czytelnicznym, ale przede wszystkim nakreśla przestrzeń dla badanego przez mgr Kiczka zjawiska *nowego radia*. Część II – opis procesu twórczego powstawania dzieła - składa się z czterech podrozdziałów w sposób wnikliwy i obszerny przedstawiających wszystkie etapy pracy doktoranta nad radiowym spektaklem „*Cicho, cichutko*” : od momentu wyboru tekstu literackiego, poprzez adaptację tego tekstu, dobór obsady, stworzenie *scenariusza akcji*, przez znalezienie i przygotowanie przestrzeni do nagrania i realizacji tego nagrania oraz zwieńczającej wszystkie te etapy postprodukcji. Integralną część tej rozprawy stanowi również aneks, który zawiera pozornie rozsypane strzępy różnej proveniencji – od rozmów z Ignacym Karpowiczem i rozmów na temat podcastów, po zdjęcia dokumentujące nagrania słuchowisk autorstwa doktoranta. Jako zamknięcie rozprawy załącza jej autor podsumowanie, zawierające zebrane elementy bazowe tworzonej przez siebie metodyki, które systematyzować mają wnioski płynące z dysertacji. Praca zaopatrzona jest w liczne i rozbudowane przypisy, wydzielone dla każdego z rozdziałów osobno, z których część ma charakter hasłowych odsyłaczy, część to przypisy stricte naukowe, a część to odsyłacze do źródeł internetowych. Zwieńczeniem przedstawionej pracy jest niezwykle obszerna bibliografia, świadcząca o erudycyjnym przygotowaniu jej autora do zmierzenia się z podjętą tematyką i postawionym sobie celem.

Powyższe uwagi dotyczące kompozycji i zawartości przedstawionej dysertacji są istotne dla podkreślenia jej wyjątkowej aury towarzyszącej rodzeniu się tego dzieła, którą udało się doktorantowi zapisać w słowach i nie zagubić /nie przysłonić w gąszczu opisów problemów technicznych, organizacyjnych, produkcyjnych. To cenna umiejętność; rzadko który twórca potrafi precyzyjnie i komunikatywnie opisać proces powstawania swego dzieła, bo przecież najczęściej jest w samym środku tego procesu twórczego, który nie do końca jest racjonalny. Mgr Krzysztof Kiczek – jak wynika z jego dysertacji - był i wewnątrz powoływanego przez siebie świata w słuchowisku i musiał być równocześnie na zewnątrz, pilnując ram tego świata i jego niezwykłej atmosfery. To znacząca wartość przedstawionego w dysertacji zapisu tego procesu, co było głównym celem, jaki postawił sobie autor rozprawy doktorskiej. Istotny jest również jasny, precyzyjny język przedstawionej rozprawy; doktorant swobodnie posługuje się

terminami stanowiącymi specjalistyczną bazę językową pracy radiowej i określeniami ze stricto teatralnej terminologii pracy aktora, a także daje dowody znajomości języka współczesnej humanistyki pisząc o zagadnieniach adaptacji, narracji i scenariusza. Szacunek budzi także orientacja doktoranta we współczesnych teoriach komunikowania się i socjologii odbioru, szczególnie w zakresie wpływu odbiorcy na nadawcę. Podkreślić trzeba, że przedstawiona rozprawa doktorska prezentuje również wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie sztuk filmowo - teatralnych oraz dokumentuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej w szerokim kontekście uwarunkowań organizacyjnych, finansowych, obowiązujących praw autorskich i zasad dynamicznie zmieniającego się przemysłu medialnego oraz rozwoju nowych technologii, a także zmieniających się wymagań współczesnych odbiorców/konsumentów kultury.

Podkreślić też należy wielką wartość zastosowanych metod badawczych w pracy mgr Kiczka. Poczynając od nieoczywistej i niebanalnej strategii adaptacyjnej wybranego tekstu literackiego na realizację audio, która to strategia pozwoliła doktorantowi „przeplatać, mącić, mieszać”- jak sam to określił – różne formy wypowiedzi i dźwięków po odważne, a nawet ryzykowne z punktu widzenia warsztatu radiowego, zabiegi zachowania „brudów” dźwiękowych, różnorodnych faktur akustycznych, pomyłek aktorskich, dzięki którym stworzył tę prawdziwość, która miała dla niego wartość i dzięki temu wykreował życie w dźwięku, znalazł własną narrację, uczynił język żywym. Było to wszystko konsekwencją tego podstawowego wyboru doktoranta, gdy szukając sposobu audialnej kreacji tekstu Karpowicza, podjął odważną decyzję by realizować „Cicho, cichutko” w poetyce reportażu i nagrań na setkę. Ryzyko się opłaciło i tym samym mgr Kiczek osiągnął zakładany cel; stworzył nowe gatunkowo dzieło - „coś, za czym tradycyjna terminologia gatunków radiowych jeszcze nie nadąża”. Jego praca nad tym dziełem miała charakter – jak sam to ujął - „adaptacyjno- eksperymentalno-improwizowany” i stanowi oryginalne rozwiązanie gatunkowe dla radia, bo doktorant stworzył dźwiękowy dramat dla nowego radia. Potrafił przy tym skutecznie wykorzystać znane i używane dotąd w pracy radiowej narzędzia, co dokumentuje w opisie praktycznie zastosowanej technologii montażu, którego również był autorem przy tym projekcie (podobnie jak i udźwiękowienia).

Ta rozprawa – przy spełnieniu i zachowaniu wszelkich reguł rozprawy naukowej na poziomie doktoratu – ma szczególny ton oddający indywidualność twórczą jej autora i jednocześnie

jego słuch na dzisiejszą ponowoczesną rzeczywistość, w której funkcjonują struktury płynne, przechodnie, hybrydowe. Mgr Krzysztof Kiczek w swych twórczych poszukiwaniach wykazał się odwagą i pasją badawczą; w swej przestrzeni *nowego radia* staje się twórcą literatury audialnej, która trafia do nowych konsumentów kultury i mediów. Na potrzeby tego postępowania warto też podkreślić znaczący i uznany dorobek twórczy doktoranta w zakresie realizacji literatury audialnej oraz uzyskane nagrody i wyróżnienia za jego artystyczne osiągnięcia.

Konkluzja:

- przedstawiona pisemna praca doktorska jest napisana w sposób nad wyraz poprawny i zrozumiały stylistycznie i językowo, ma przejrzystą strukturę w podziałach na rozdziały; do dysertacji dołączone zostały fotografie dokumentujące pracę nad audio - spektaklem i obszerna bibliografia, świadcząca nie tylko o różnych inspiracjach jej autora, ale również o jego erudycji i zasługuje na ocenę pozytywną; a nawet na ocenę wyróżniającą
- dołączona dokumentacja dorobku w/w i zapis audio radiowego spektaklu są więcej niż wystarczające do rozpoznania poziomu artystycznego prac doktoranta

Biorąc pod uwagę wszystko, co napisano powyżej, magister Krzysztof Kiczek, zarówno w przedstawionej rozprawie doktorskiej, jak i w udokumentowanej twórczości artystycznej, spełnia wszystkie wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Z pełnym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie doktoranta do dalszych etapów procedowania tego postępowania.

